

МЦПД

Міжнародний
Центр
Перспективних
Досліджень

вул. Інститутська, 17/5, офіс 15, Київ, Україна, 01021
Тел.: +38 (044) 253-52-29
www.icps.com.ua | office@icps.com.ua

INSIDE UKRAINE

Серпень 31
2017/ #71

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ	1
Рік роботи НАЗК: результати та виклики?	1
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ	5
Прогноз до кінця 2017 року.....	7
ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ	9
Новий політичний сезон: у очікуванні невідомого	9

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

Рік роботи НАЗК: результати та виклики?

15 серпня виповнився рік з початку фактичної роботи Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), яке покликане створювати систему запобігання корупції. За рік цей орган так і не зміг запрацювати у повному складі, а його робота супроводжувалась постійними скандалами, у тому числі переслідуваннями антикорупційних активістів і критиків нинішньої влади. Наразі робота агенції де-факто заблокована і потребує перезапуску, а суспільство очікує відповіді чи дійсно НАЗК стане інституцією по системному запобіганню корупції, чи ж остаточно перетвориться в орган політичної конкуренції та переслідувань опонентів влади.

НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який за-

безпечує розробку та реалізацію державної антикорупційної політики, виявляє умови і стимули корупції, розробляє антикорупційні програми та виявляє факти корупційного збагачення для подальших кримінальних розслідувань. Агентство має превентивну функцію, зокрема щодо перевірки декларацій державних службовців і стилю їх життя, розкриття будь-якої інформації з приводу фактів корупції чи зловживання посадою. Запуск роботи антикорупційного агентства є однією з вимог Європейського Союзу щодо безвізового режиму з Україною.

Складний старт

Закон “Про протидію корупції”, який регламентує діяльність НАЗК, був прийнятий ВРУ ще у жовтні 2014 року. Лише через 5 місяців після прийняття закону (у березні 2015 року) було опубліковано відповідне рішення КМУ і лише через рік (у березні 2016 року) було

завершено формування персонального складу даного органу. Відповідно до закону, в НАЗК повинно бути 5 членів (мінімально допустима кількість – 3 особи), але працювати почали лише чотири – Руслан Радецький, Руслан Рябошапка, Олександр Скопич та Наталія Корчак, яка була обрана головою. Народний депутат України Віктор Чумак (БПП) відмовився від посади, хоча його кандидатура була підтримана конкурсною комісією.

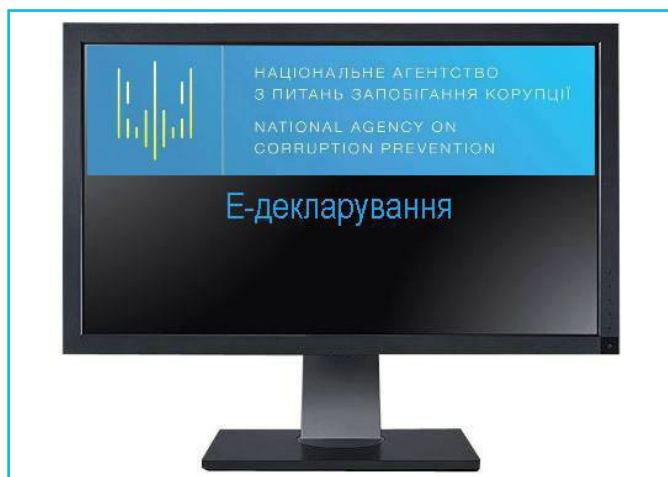
Робота НАЗК почалась тільки через два роки після прийняття відповідного закону

Критика нового антикорупційного органу почалась ще на етапі відбору її членів. Так представники громадських організацій називали процедуру відбору членів НАЗК непрозорою. Багато питань виникло відразу і до Наталії Корчак, яку називають креатурою колишнього прем'єр-міністра та лідера "Народного фронту" Арсенія Яценюка. Крім цього, сьогодні Наталія Корчак має відкритий конфлікт з кількома членами НАЗК, через що робота Агентства є фактично заблокованою.

Критика НАЗК почалась ще на етапі відбору його членів через непрозорість процедури

Багатостраждальне е-декларування та інші скандали

Одним із важливих завдань НАЗК є перевірка електронних декларацій чиновників. Си-

стема електронного декларування повинна була запрацювати 15 серпня 2016 року. Проте за декілька днів до початку Державна служба спеціального зв'язку і захисту інформації оголосила про відмову у сертифікації Єдиного реєстру електронних декларацій. Причиною було названо невідповідність технічному завданню. Після цього Наталія Корчак прийняла рішення про запуск системи без сертифіката у тестовому режимі. Таке рішення очільниці НАЗК викликало гостру критику з боку громадськості, адже без сертифіката дані системи не можуть виступати доказами в суді, що дало б можливість уникнути покарання недобросовісним чиновникам.

Запуск е-декларування продемонстрував адміністративну неспроможність НАЗК

Проблеми виникли і при безпосередній подачі декларацій, адже система працювала дуже повільно, зі збоями і без належного роз'яснення з боку Агентства. Як результат НАЗК продовжило строк подачі звітності на місяць. Усю провину за це Наталія Корчак поклала на державне підприємство "Українські спеціальні системи", яке відповідає за технічну роботу сайту і серверів.

У травні 2017 року Генеральний прокурор України Юрій Луценко заявив, що систему електронного декларування насправді розробляли студенти Київського політехнічного інституту ім. Ігоря Сікорського, а грант уряду Данії на її розробку був розкрадений. Фактично ГПУ та інші високопосадовці замість того щоб об'єктивно та усесторонньо розслідувати ситуацію навколо запуску е-декларування займаються переслідуванням компанії-розробника програмного забезпечення "Міранда".

Насправді проблеми з системою електронного декларування є набагато глибшими ніж просто технічні збої. Річ у тому, що НАЗК є власником системи електронного декларування, але контроль над нею знаходиться в руках Держспецзв'язку і підлеглих йому підприємств, які в свою чергу підпорядковуються Кабміну, що уможливорює політичний вплив та переведення роботи НАЗК у режим ручного управління. У квітні 2017 року уряд зареє-

стрував в парламенті законопроект № 6335, який дозволив би замість колективної форми управління ввести одноосібне керівництво.

Окремою історією, яка отримала резонанс у суспільстві, стали премії керівництва НАЗК. Бюджет відомства на 2017 рік складає 162,8 мільйона гривень. У лютому цього року заробітна плата Наталії Корчак склала 101 тисячу гривень, її заступники отримали по 76 тисяч гривень. Попри це у НАЗК не відмовляли собі у преміях, які доходили до 200 тисяч гривень. Премії також стали причиною внутрішніх конфліктів у самій структурі. Наталія Корчак звинуватила Руслана Радецького та Руслана Рябошапку у прагненні узурпувати процедуру призначення премій. У цьому контексті варто згадати претензії НАЗК до экс-начальника Одеської митниці Юлії Марушевської, яку НАЗК звинуватило в отриманні 500 гривень премії до Міжнародного жіночого дня або розслідування щодо нардепа Єгора Соболева про отримання ним гонорару за прочитані лекції у розмірі 2400 гривень від МЦПД.

Попри провал е-декларування НАЗК не відмовили собі у премії у розмірі 200 тисяч гривень

Робота НАЗК у цифрах

За рік роботи з більш ніж 1,2 мільйона декларацій, які були подані за 2015 та 2016 роки, НАЗК почало лише 313 перевірок 244 декларантів. 39 перевірок наразі завершені і лише 4 справи були направлені до НАБУ та в інші правоохоронні органи у зв'язку з не подачею декларацій, або наданням недостовірної інформації. На основі адміністративних протоколів НАЗК суди прийняли рішення про конфіскацію внесків політичних партій на суму 983,1 тисячі гривень.

З 1,2 мільйона поданих декларацій наразі НАЗК перевірило лише 39

За рік роботи НАЗК було складено 276 адміністративних протоколів щодо порушень, пов'язаних з корупцією. Більш ніж половини з них (150) були прийняті у судах, 60 наразі перебувають на стадії апеляційного оскар-

ження. НАЗК винесло 15 приписів про корупційні ризики: п'ять – керівникам міністерств, шість – керівникам центральних органів виконавчої влади, чотири – уповноваженим особам органів місцевого самоврядування.

Навряд подібні показники можна зараховувати до позитивних здобутків роботи НАЗК. Хоча сам запуск подібної структури вже сам по собі є позитивним прецедентом для України, яка потребує нового комплексного та системного підходу до боротьби з корупцією.

Кадрові перипетії та дискредитація членів НАЗК

Останнім часом кадрові питання НАЗК тільки погіршилися. Так в червні подав у відставку Руслан Рябошапка. Він закликав ВРУ як можна швидше прийняти законопроект щодо реорганізації агентства. Неприємні проблеми із законом має й інший член НАЗК – Руслан Радецький, якого звинуватили у водінні в нетверезому вигляді. Щоправда, згодом Печерський районний суд визнав його невинуватим. Після цього МВД почало розслідування за адміністративною статтею порушення вимог щодо запобігання конфлікту інтересів. На думку слідства Руслан Радецький допоміг судді, який його виправдав, уникнути перевірки декларації про доходи.

Рівень дискредитованості агентства є критичним

Нещодавно конкурсна комісія обрала нового четвертого члена НАЗК – адвоката Олек-

сандра Серьогіна. Щоправда, його кандидатура має ще бути затверджена КМУ. Тобто сьогодні до складу НАЗК входить три члени з п'яти, один з яких (Руслан Радецький) має сумнівну репутацію. Дискредитованою можна назвати і саму Наталія Корчак, яку пов'язують з конкретною політичною силою – НФ, і яка історією з преміями та проблемами з перевіркою е-декларацій поставила під сумнів авторитет як борця з корупцією чи керівника ключової у даній сфері інституції.

Сьогодні до складу НАЗК входить три члени з п'яти

Слід також відзначити, що підрозділи агентства до цього часу залишаються недоукомплектованими, в них працює 70% від передбаченої кількості штатних працівників.

Виклики для НАЗК

Головними викликами для НАЗК є політичний вплив на його роботу та інституційна слабкість. Окремі впливові кола в середовищі української влади роблять все можливе для того, щоб НАЗК не стало провідним антикорупційним органом, який повинен розробляти та реалізовувати антикорупційну політику в державі. Поза увагою агентства й досі залишаються декларації топ-чиновників. Зокрема, об'єкти нерухомості високопосадовців за кордоном.

Для підвищення ефективності Агентства слід першочергово здійснити наступні кроки: 1) змінити адміністратора Єдиного реєстру декларацій (адміністратором має стати саме НАЗК); 2) провести незалежне тестування системи електронного декларування за допомогою міжнародних аудиторських компаній для припинення маніпуляцій у питанні програмного забезпечення; 3) перейти до використання у процесі перевірки декларацій програмних модулів автоматичної верифікації декларацій та їх перевірки шляхом доступу до першочергових державних реєстрів у автоматичному режимі. Ці кроки дозволять аналізувати сотні тисяч декларацій щомісяця. Також важливим є створення територіальних підрозділів агентства на всій території України.

Наразі НАЗК перетворилось в орган, головним завданням якого є виключно збирання та перевірка електронних декларацій. А функція прогнозування, виявлення умов і стимулів, які породжують корупцію та їх мінімізація майже не виконується. Необхідно правильно розставити акценти у роботі НАЗК, надати їм право законодавчої ініціативи та можливість використовувати потенціал неурядових аналітичних центрів, які б могли за контрактом проводити відповідні антикорупційні дослідження з розробкою пропозицій щодо їх мінімізації. НАЗК повинна зосередитись на дослідженні особливостей української корупції та розробці запобіжних антикорупційних норм, які повинні бути вписані в низку правових актів, наприклад про державну службу, регламент ВРУ, фінансування політичних партій тощо.

Функція прогнозування, виявлення умов і стимулів, які породжують корупцію та їх мінімізація майже не виконується НАЗК

Очікується, що парламент може розглянути ситуацію щодо НАЗК та прийняти відповідні рішення цієї осені. Вже зареєстровано два законопроекти щодо реорганізації роботи даного відомства – один з них розроблений Міністерством юстиції, інший – групою депутатів на чолі з Віктором Чумаком. Обидва законопроекти передбачають повне перевантаження членів агентства, які нині мають чотирьох річний імунітет. Хоча зважаючи на порядок денний депутатів, які повинні будуть першочергово вирішувати проблеми з медичною, пенсійною реформами та низку інших зобов'язань перед МВФ, питання роботи НАЗК може відійти далеко на задній план. Особливо зважаючи на те, що реальної "шкоди" українській корупції агентство поки що не завдає.

Подібна відсутність успіху у роботі НАЗК може призвести до дискредитації насправді корисної, прогресивної та необхідної ідеї – створення центрального органу з вироблення комплексної антикорупційної політики в державі, головним завданням якого є превентивні дії з прогнозування, виявлення та мінімізації умов і стимулів корупційних діянь.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

Економіка України в першому півріччі 2017 року: фактори динаміки та перспективи розвитку

Валовий внутрішній продукт України в січні-червні 2017 року зріс на 2,5%, а інфляція склала 7,6%. Позитивними факторами, що визначали динаміку економіку України в першому півріччі цього року були відновлення внутрішнього та інвестиційного попиту на фоні покращення споживчих очікувань. Ключовим негативним фактором став остаточний розрив економічних відносин з неконтрольованими територіями на Сході України, що негативно відобразилось на динаміці промисловості. В другій половині 2017 року очікується гальмування зростання економіки за рахунок очікування більш низького урожаю та негативного кумулятивного впливу через припинення торгівлі з неконтрольованими територіями.

ВВП України в січні-червні 2017 року зріс на 2,5%,

Незважаючи на позитивну динаміку ВВП в цілому, промисловість України у першому півріччі 2017 продемонструвала хоча й незначну, але все-таки негативну динаміку. Обсяг промислового виробництва зменшився на 0,4% р/р: у добувній промисловості та енергетичному секторі випуск упав на 6% та 5,6% відповідно, а в переробній промисловості відбулося зростання на 3,6%. У сільському господарстві обсяг виробництва зменшився на 2,1%. У рослинництві відбулося падіння на 8,5%, а в тваринництві – скорочення склало 0,9% р/р. Через несприятливу погоду навесні та на початку літа урожайність озимої пшениці була набагато нижчою, ніж торік – на 1 липня вона становила 33,4 ц/га (-12,3% р/р). Урожайність пшениці була низькою у південних та центральних областях, які постраждали від посухи. Відносно ви-

сока врожайність була в Одеській області – 55,8 ц/га та західних областях.

Обсяг промислового виробництва зменшився на 0,4% р/р

У першому півріччі позитивну динаміку продемонстрував оптовий товарообіг (+ 1,5% р/р), а вантажообіг зріс на 9,1% р/р. Знаковим стало зростання в будівництві – на 24,6% р/р. Обсяг будівництва будівельних споруд збільшився на 28,7%, нежитлових будівель – на 27,3%. Темпи зростання в цих двох секторах були найвищими з початку року. Обсяг будівництва житлових будівель зріс на 16,5% – більшими темпами, ніж за п'ять місяців року, але меншими, ніж у першому кварталі

Великі і середні підприємства України в січні-червні 2017 року отримали 186,3 мільярда гривень прибутку до оподаткування, що в 3 рази вище показника за аналогічний період попереднього року на рівні 62,9 мільярда гривень. Частка збиткових підприємств в Україні за підсумками січня-червня 2017 року знизилася до 31,2% з 34,6% роком раніше.

У першому півріччі 2017 року ключову роль у розвитку економіки відігравали відновлення внутрішнього попиту та події на сході країни. Припинення торгівлі з ОРДЛО та захоплення низки підприємств у середині кварталу очікувано мали негативний вплив на темпи економічного зростання. Разом з тим, підтримку економіці на початку 2017 року надали приватне споживання завдяки відновленню зростання реальних доходів населення і подальше зростання інвестицій високими темпами. У I кварталі 2017 року зростання

номінальних доходів населення суттєво прискорилося за рахунок їх найбільших складових: соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів (зросли на 31,8% р/р) та заробітної плати (зросла на 25,9% р/р).

Ключову роль у розвитку економіки відігравали відновлення внутрішнього попиту та події на сході країни

У II кварталі припинення торгівлі з НКТ продовжило позначатися на показниках економічної активності, насамперед промисловості. Під впливом погодних умов дещо погіршилась ситуація в енергетичному секторі та сільському господарстві.

З іншого боку, тривало поліпшення ділових очікувань підприємств та споживчих настроїв населення. Крім того, у II кварталі значно збільшилися капітальні видатки зведеного бюджету. Відповідно, обсяги виконання будівельних робіт, як і раніше, зростали високими темпами, навіть попри підвищення бази порівняння. Зокрема значно активізувалося будівництво інженерних споруд завдяки спрямуванню значної частини митних зборів у рамках "митного експерименту" на відновлення дорожньої інфраструктури. Це свідчить про збереження ролі інвестицій в економічному зростанні. Споживчий попит продовжив зростати в умовах підвищення реальних заробітних плат населення, формування позитивних споживчих очікувань на тлі зміцнення курсу гривні відносно долара США, а також поступового поштовху споживчого кредитування. Також до позитивних факторів слід зарахувати успішне завершення третього перегляду програми EFF з МВФ, що дало змогу уряду отримати черговий транш кредиту макрофінансової допомоги від Європейської Комісії.

Фіскальна політика залишалася стриманою в умовах виконання бюджетів усіх рівнів із профіцитом. У січні-травні 2017 року додатне сальдо зведеного бюджету сягнуло 50,5 млрд. грн завдяки профіциту бюджетів усіх рівнів. Доходи зведеного бюджету збільшилися на 46% рік до року, у тому числі за рахунок податкових змін та додаткових ресурсів (перерахування НБУ та конфісковані кошти). Високі темпи зростання податкових надхо-

джені (31,1% р/р) були передусім забезпечені значними надходженнями від ПДФО, податку на прибуток підприємств та ПДВ.

Фіскальна політика залишалася стриманою

Фактор націоналізації Приватбанку до середини року втратив нагальну гостроту, однак залишається актуальним в середньостроковому періоді. Націоналізація Приватбанку вирішила системну проблему в банківському секторі, проте створила довгострокову проблему, внаслідок різкого зростання державної частки у банківській системі (за даними НБУ частка держави у банківському секторі сягнула 56% за чистими активами та 62% за депозитами населення). При цьому починаючи з початку 2017 практично відсутні результати реформування державних банків.

Фактор націоналізації Приватбанку до середини року втратив нагальну гостроту

Прогноз до кінця 2017 року

До ключових ризиків та факторів, які можуть бути негативний вплив на динаміку України в другій половині 2017 року слід віднести наступні:

- Активізація бойових дій на сході України
- Загострення внутрішньополітичної кризи
- Розгортання «гібридної війни» у нових сферах
- Втрата експортних надходжень через погіршення кон'юнктури традиційних сировинних та товарних ринків
- Недонадходження до бюджету й потреба додаткових запозичень
- Слабка доступність інвестиційних ресурсів
- Невиконання діючих домовленостей з МФО, що може призвести до «заморожування» допомоги чи кредитних ресурсів для реалізації окремих проектів

Раніше Національний банк України вирішив погіршити прогноз по ВВП України на цей рік з 1,9% до 1,6%. Кабінет міністрів погіршив

прогнози показники ВВП і інфляції на 2017 рік до 1,8% і 11,2%, відповідно. МВФ також погіршив свій прогноз економічного зростання для України на цей рік – до 2% з 2,9%. На 2018 рік прогноз, навпаки, покращився – з 3% до 3,1%.

За прогнозом МЦПД у 2017 року ВВП України зросте на 1–1.5%. Ми очікуємо, що 2017 року суттєво зросте обсяг виробництва на транспорті, в будівництві та в роздрібній торгівлі. Натомість у промисловості відбудеться падіння виробництва, спричинене торговельною блокадою. Втрата виробничих потужностей експортоорієнтованих галузей промисловості в НКТ на фоні зростання необхідності в імпорті енергоресурсів визначатиме негативний внесок чистого експорту в зміну ВВП.

За прогнозом МЦПД у 2017 року ВВП України зросте на 1–1.5

За нашим прогнозом, у сільському господарстві обсяг виробництва також скоротиться, оскільки врожай буде меншим, ніж 2016 року. Якщо ж припущення щодо зменшення врожаю не справдяться, темпи

зростання ВВП можуть бути вищими. 2017 року збільшиться споживання домогосподарств та державного сектору і значно зросте валове нагромадження основного капіталу.

Основною рушійною силою економічного зростання на всьому прогностичному періоді залишатиметься приватне споживання, що значною мірою пов'язане зі зростанням реальної заробітної плати під впливом урядової політики з підвищення соціальних стандартів. Одночасно стримуючим фактором стане продовження політики поступового зниження норм субсидій на оплату послуг ЖКГ, що частково компенсуватиме зростання як заробітних плат, так і пенсійних виплат. Очікуване поступове поживлення кредитної активності, якому сприятиме зниження процентних ставок у економіці, стане додатковим фактором подальшого зростання обсягів приватного споживання у середньостроковій перспективі. Темпи зростання інвестицій в українську економіку у 2017 році дещо сповільняться внаслідок зростання витрат бізнесу на оплату праці, проте збережуть позитивну динаміку.

Основною рушійною силою економічного зростання залишатиметься приватне споживання

Експорт та імпорт у реальному вимірі суттєво не зміняться (проте в номінальному відчутно зростуть через збільшення світових цін). Додатковий попит на імпортовану продукцію очікується із боку домогосподарств у зв'язку з продовженням підвищення їх реальних наявних доходів.

Критично важливо, що уряд прийняв проактивну позицію в сфері збереження позитивної динаміки економічного розвитку України. Мова, передусім, йде про необхідність прискорення темпів реформ. Критично важливим є питання залучення інвестиційних ресурсів (як зовнішніх так і внутрішніх), що видається неможливим без суттєвого покращення бізнес-клімату в Україні. Актуальним питанням залишається необґрунтоване втручання держави в економічні процеси, зокрема в контексті поганого захисту прав власності. Продовження та прискорення реформ також є важливим з огляду на конструктивну співпрацю з МФО, зокрема МВФ, адже розрив відносин вкрай негативно відобразиться на іміджі України.

ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ

Новий політичний сезон: у очікуванні невідомого

Через складну соціально-економічну ситуацію та наростання напруги між ключовими політичними гравцями новий політичний сезон в Україні ймовірно стане одним з найбільш турбулентних періодів в історії пост-Майданної України. Слід очікувати жорсткого зіткнення різноманітних груп інтересів, гострого інституційного, партійного та особистісного протистояння на фоні фактичного початку президентської виборчої кампанії, тупика у виконанні Мінських домовленостей, спроб уряду провести голосування у парламенті щодо низки важливих реформ та зусиль по проведенню позачергових виборів. Збереження існуючої політичної архітектури до кінця року є імовірною, хоча крихка політична стабільність може легко бути зруйнованою непередбачуваними подіями.

Серед основних чинників, які впливатимуть на внутрішньополітичну ситуацію в Україні, варто виокремити зростання протестних настроїв на фоні складної соціально-економічної ситуації; подальші кроки президента Порошенка з метою посилення свого впливу та тотального контролю над країною на фоні падіння особистого рейтингу; посилення протистояння між ключовими групами впливу в парламентсько-урядовій коаліції та найближчому оточенні президента; активізація опозиційних сил та лідерів; поступове ослаблення підтримки чинної влади з боку західних партнерів; продовження конфлікту на Донбасі; збереження дестабілізуючого впливу з боку РФ.

Для президента основним викликом залишатиметься питання врегулювання конфлікту на Донбасі та виконання Мінських домовленостей у тому чи іншому форматі. Разом з цим, для президентської команди розпочався період підготовки для переобрання чинно-

го глави держави на другий термін. У цьому контексті Банкова все активніше займається забезпеченням контролю над засобами масової інформації, зростанням «зручних» спаринг-партнерів та нейтралізацією усіма можливими засобами небезпечних конкурентів, некерованих ЗМІ та інших факторів впливу.

Питання Донбасу залишається викликом для президента

Вже найближчим часом стане остаточно зрозумілою стратегія переобрання Петра Порошенка – як щодо часу президентських виборів, так і щодо змістовного наповнення і тактики передвиборчої кампанії. В президентському оточенні тривають дискусії між групою «політехнологів», які вважають, що у Порошенка чи лояльного до нього кандидата більше шансів виграти на дострокових президентських виборах, та «бізнесменів», які вважають, що потреби у дострокових виборах немає і слід готуватися до чергових виборів у 2019 році. У випадку перемоги першої групи і прийняття рішення щодо дострокових президентських виборів змістовне наповнення передвиборчої кампанії будуватиметься навколо піару щодо вступу України до ЄС та НАТО. Наразі відбувається обговорення дорожньої карти, де будуть виписані завдання і дедлайни їх виконання на шляху членства України в цих об'єднаннях, що стане основою його передвиборчої риторики. У пропрезидентському експертному середовищі також активно обговорюється оновлення теми конституційної реформи, зокрема перегляд повноважень президента, запровадження двопалатного парламенту

тощо. Безумовно, про серйозне скорочення повноважень президента мова не йде.

В активну фазу входить план «Переобрання» Петра Порошенка

Важливим завданням для Петра Порошенка також є пошук «друзів» і нейтралізація «ворогів». В даному контексті першочерговим є нейтралізація серйозних конкурентів, головною з яких залишається Ю. Тимошенко, та знаходження комфортного суперника для другого туру майбутніх президентських перегонів. Це завдання не з простих, адже наразі, за різними соціологічними даними, чинний президент може перемогти хіба що у лідера ОБ Юрія Бойка чи лідера партії «За життя» Вадима Рабіновича. Ключовим тут є забезпечення зняття кандидатури одного із двох даних комфортних кандидатів, оскільки обидва вони грають на одному електоральному полі, що унеможливить їх вихід до другого туру з Петром Порошенком. Іншим варіантом є підтримка виходу до другого туру Олега Ляшка. Даний варіант також дає можливість нейтралізації Юлії Тимошенко, з якою «радикали» мають спільні електоральні ніші. Крім того, з огляду на рівень співпраці Банкової та Ріната Ахметова, який наразі став головним спонсором «радикалів», існують реальні важелі контролю над Олегом Ляшко, які не дадуть йому перемогти Петра Порошенка. Обидва ці варіанти є досить ризикованими, оскільки не дають гарантії переобрання і пов'язані з численними домовленостями, які можуть не виконуватись. Саме відсутність впевненості у реалізації цих обох завдань і зумовлює небажання Банкової ризикувати з ідеєю дострокових президентських виборів.

Проти дострокових парламентських виборів найгостріше ж виступає група Народного Фронту (в першу чергу міністр внутрішніх справ Арсен Аваков, секретар Ради національної безпеки та оборони Олександр Турчинов і колишній прем'єр-міністр Арсеній Яценюк та їх оточення), яка володіє досить значним ресурсом, має вплив на силові відомства та мілітаризовані угруповання. З огляду на виключно низькі рейтинги цієї політичної сили останнім часом представники цієї групи все активніше піднімають питання «переформатування» політичного поля гри

через здійснення системної конституційної реформи, за якої президент позбудеться низки ключових повноважень. Будь-яка конституційна реформа – це тривалий процес, де парламентська фракція НФ відіграватиме ключову роль, а вибори доцільно проводити лише після прийняття нової Конституції.

Головним інтересом цієї політичної сили є збільшення, а в ідеалі – відновлення свого контролю над урядом. Протягом останніх тижнів її представниками здійснюються системні кроки з метою переконати Петра Порошенка ініціювати відставку уряду Володимира Гройсмана, призначити на цю посаду Олександра Турчинова, у якого склалися конструктивні та довірливі особисті стосунки з президентом, і провести подальше реформатування уряду. У цьому випадку БПП пропонується посада спікера парламенту.

БПП та НФ залишаються головними гравцями української політики і саме від балансу їх інтересів значною мірою залежить подальший розвиток ситуації в Україні. Між цими силами склався дихотомічний зв'язок співпраці та протистояння зі змінним порядком денним. Протистояння між цими силами має свої межі, адже одна без іншої, в наявній політичній конфігурації, вони не зможуть далі керувати країною. Разом з тим, обидві фракції не є гомогенними, включають по декілька груп, які не лише конкурують, але іноді входять у відверте протистояння. Однак розрахунок здобутків та втрат кожного з двох від розриву партнерських відносин на сьогодні такий, що при усіх розходженнях обом політичним силам вигідніше зберігати альянс, ніж йти на ту чи іншу форму конфлікту. Саме пошук балансу інтересів від перебування у такій коаліції і визначатиме значною мірою розвиток політичної ситуації восени.

Зі свого боку чинний глава уряду має обмежений арсенал ресурсів вплинути на рішення обох політичних сил. Водночас, перелік суперечностей між БПП та НФ залишається значним, а шанси на залучення додаткової парламентської сили для призначення прем'єра не високі, тому у В. Гройсмана залишаються значні шанси зберегти посаду. У будь-якому випадку для свого політичного майбутнього йому потрібні історії успіху зараз, тому уряд прагнучиме провести через

парламент пакет реформ, у першу чергу – пенсійну та медичну реформи, впровадження ринку землі, реформу освіти. Прем'єр-міністру доведеться активно і не без перепошукувати компроміси з парламентарями для пошуку голосів, яких критично не вистачає коаліції. Головним стимулом прийняття реформістських законопроектів для уряду виступає транс від МВФ, який конче необхідний Україні для вирівнювання платіжного балансу. Також уряд намагатиметься активізувати процес приватизації частини державних підприємств, що безумовно зачіпатиме інтереси багатьох груп впливу у парламенті.

Діяльність уряду восени буде проходити під знаком реформ

Фактично, навіть попри питання зміни керівника уряду вже назрів критичний обсяг проблем, які вимагають комплексного вирішення із залученням інших, окрім БПП та НФ, парламентських сил: три головних реформи, кадрові призначення, приватизація держпідприємств, а також, можливо, пакет рішень по виконанню Мінських домовленостей. Позитивне голосування щодо даних питань можливе лише у випадку досягнення серйозного компромісу із залученням інших парламентських фракцій, розподілу посад тощо. Імовірність такої «широкої домовленості» існує, але що важливіше – сам факт залежності прийняття ключових реформ чи призначення на такі посади як омбудсмена від політичних торгів показує, що в українському політикумі так і не відбулися якісні зміни з часу Майдану, і далі працюють ті ж політичні механізми та інструменти, що і зумовили події 2004 чи 2013–2014 років.

Опозиція прагне переформатувати політичне поле шляхом оголошення парламентських перевиборів. "Нові" опозиційні сили (Валентин Наливайченко, Міхаїл Саакашвілі, Анатолій Гриценко, Сергій Лещенко та інші) шукають засад, на яких можлива консолідація їх позицій. Це є складним завданням зважаючи на амбіційність лідерів. Інтенсифікує контакти з "новими" позапарламентськими партіями і Юлія Тимошенко, яка і далі очолює рейтинги підтримки виборців і має реальні шанси перемогти на наступних президентських виборах. Вона вибудовує свою систему стосунків як з Арсеном Аваковим, так і з "новими політиками". У разі загострення соціально-економічної та політичної ситуації Юлія Тимошенко може очолити "антипорошенківський" рух.

Опозиція прагне переформатувати політичне поле

Опозиційний блок так і не може вийти з внутрішніх суперечностей і далі займає позицію очікування. Невдачі політичних опонентів вже

щонайменше двічі приводили попередників цієї політичної сили до влади, однак у нинішній ситуації – за умов анексії Криму та конфлікту на Донбасі – стратегія очікування і перемоги через консолідацію протестного електорату південно-східних регіонів може не спрацювати. Тому не виключається формальний чи неформальний альянс ОБ з іншими опозиційними силами і утворення "широкої антипорошенківської коаліції".

Наразі Опозиційний блок, Радикальна партія Олега Ляшка та Самопоміч не мають суттєвого впливу на політичний процес. Але у разі загострення ситуації вони можуть долучитись до різних таборів. Так, "радикали" та ОБ можуть підставити плече чинній владі, а Самопоміч увійде в "антипорошенківський" рух.

Важливим чинником розвитку політичної ситуації може стати повернення в Україну Міхаїла Саакашвілі, який разом з іншими опозиціонерами зацікавлений в оголошенні дострокових виборів для переформатування влади. Можна легко спрогнозувати сценарій повернення Саакашвілі в Україну, невдалі дії влади щодо його арешту або провокації навколо цього, які можуть перетворити екс-губернатора на справді національного лідера чи жертву режиму і спровокувати некеровані процеси.

Для контролю за ситуацією в країні влада традиційно намагатиметься ще щільніше контролювати ЗМІ та використовувати репресивні заходи проти політичних опонентів. Генеральний прокурор України Юрій Луценко вже пообіцяв на осінь пакет подань на зняття депутатської недоторканності з чергової групи народних обранців. Це може спровокувати новий виток міжфракційної боротьби. Восени варто очікувати і активізації резонансних судових процесів, що так чи інакше вплинуть на політичну ситуацію в країні. Мова йде, насамперед, про такі справи як щодо Віктора Януковича, Романа Насірова чи Миколи Мартиненка.

Резонансні судові справи та активізація правоохоронних органів як тенденція нового політичного сезону

Щодо зовнішніх гравців, позиція яких впливатиме на внутрішньополітичні процеси, то ключову роль відіграватимуть США та РФ. США активізувались на українському напрямі, але поки що зарано робити висновки щодо наявності у Вашингтоні «магічної формули» вирішення конфлікту на Донбасі. Шанси на досягнення домовленостей між США та РФ щодо розв'язання «української кризи» залишаються невисокими, враховуючи розходження у позиціях сторін, «російський фактор» в американській внутрішній політиці та необхідність для будь-якого прогресу прийняття непопулярних рішень по виконанню Мінських домовленостей. Збільшення тиску у напрямку реалізації політичної частини зі сторони Заходу на українську владу стане чинником політичної дестабілізації, адже «яструбині» політичні сили будуть розглядати подібні дії як фактичну капітуляцію і можуть піти на радикальні кроки всередині країни.

РФ залишатиметься важливим дестабілізуючим чинником впливу на ситуацію в Україні. Разом з тим слід враховувати, що РФ увійшла у фазу передвиборного політичного циклу. У 2018 році відбудуться вибори президента Росії, тому РФ навряд чи піде на ескалацію конфлікту на Донбасі. Збереження статус-кво об'єктивно вигідне нинішньому керівництву як «лякалка» для російських виборців. В українському політикумі все гучніше лунає теза про відмову РФ від Донбасу, начебто це питання вже вирішене і наразі обговорюються лише умови, на яких Росія залишить схід України. Такий підхід є досить поверховим і, що важливо, відволікає від обговорення реальних проблем реінтеграції нині неконтрольованих територій.

Щодо ЄС, то на сьогодні спостерігається певна втома ключових партнерів через відсутність прогресу як у впровадженні системних внутрішніх реформ та боротьбі з корупцією, так і у виконанні мінських домовленостей. Разом з тим, за ЄС залишатиметься роль основного зовнішнього партнера, насамперед, у впровадженні реформ і від тиску та системної роботи з урядовими та політичними колами значною мірою залежить від того, чи вдасться протягом осені забезпечити впровадження згаданих вище реформ, а також включення до порядку денного таких

важливих для країни питань як реформа виборчого законодавства.

Спостерігається певна втома Західних партнерів в українському питанні

Загалом вплив зовнішніх гравців не матиме вирішального впливу на внутрішньополітичний розвиток за винятком питання голосування пакету законопроектів у рамках Мінських домовленостей. Головну роль відіграватимуть нинішні політичні сили, їх лідери та «спонсори» – нові та старі олігархи, які й далі тримають контроль над головними фінансовими потоками, ЗМІ, регіонами та політичними структурами. Разом з тим, як ми вже зазначили, можливий і вплив когось з «несистемних» гравців, наприклад Саакашвілі, що може значною мірою переформатувати політичний ландшафт.

Саме тому можна визначити декілька сценаріїв «політичної осені 2017». Найбільш обговорюваним серед експертного середовища є «кризовий сценарій», за яким у парламенті буде заблоковано діяльність, основні гравці не дійдуть згоди щодо реформ, ключових кадрових чи інших питань і будуть змушені піти на дострокові парламентські вибори. Як і у випадку прийняття рішення щодо дострокових президентських виборів тут можна говорити про «керований кризовий сценарій». «Некерований» кризовий сценарій можливий у випадку масових протестів, які станом на зараз виглядають малоімовірними, однак можуть спалахнути у випадку появи відповідного подразника. Таким подразником можуть стати законопроекти щодо врегулювання конфлікту на сході, щодо ре-

лігійних питань тощо. Іншим подразником можуть стати події, наслідки яких достатньо важко передбачити – наприклад, повернення до країни М. Саакашвілі, що може стати подією, яка серйозно дестабілізує ситуацію в країні.

Можливими є три сценарії «політичної осені 2017»: 1) «керований кризовий сценарій»; 2) «некерований кризовий сценарій» та 3) сценарій «застою»

Разом з тим, досвід останніх двох років засвідчив, що навіть серйозні суперечності між політичними силами не призводили до оголошення позачергових виборів, а серйозні корупційні скандали чи економічні пробле-

ми – до масових протестів. В суспільстві відчувається певна апатія і зневіра у можливостях впливу на ситуацію в країні та змінах на краще через протести. Війна нейтралізувала найбільш радикальні сили, економічні негаразди послабили середній клас, який міг би стати основою для протестних акцій. Більшість політичної еліти остерігається дострокових виборів, для яких на сьогодні є обмежений фінансовий та людський ресурс і які точно послаблять позиції тих, хто сьогодні при владі. Тому при усіх наявних нині суперечностях можливий і сценарій «застою», коли попри політичне шумовиння і турбулентність наявна політична архітектура збережеться до наступної весни, коли вже розпочнеться повноцінна підготовка до чергових президентських та парламентських виборів.

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їхнього впливу та послідовності. Окрема увага приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

© 2017 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)
У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД

Відповідальний за проект: Ігор Петренко

Відповідальні за розділи:

«Державні рішення» - Ігор Петренко

«Економічна політика» - Василь Поворозник

«Політична конкуренція» - Ігор Петренко

Колектив експертів МЦПД:

Євген Ярошенко, Василь Поворозник,

Ангела Бочі, Ірина Івашко, Вадим Перебийніс, Юлія Гоменюк,

Ірина Степанова, Вероніка Шигірт

МЦПД

Міжнародний центр перспективних досліджень

Телефон: +38 (044) 253-52-29

Електронна пошта: office@icps.com.ua

www.icps.com.ua

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in Ukraine

Проект реалізується за підтримки
Посольства Швейцарії в Україні.

Міжнародний центр перспективних
досліджень відповідає за зміст видання